

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 1 april 2005

T 2362-01

KLAGANDE

1. MR

2. LR

Ombud för båda: advokaten HW

MOTPART

JW

Ombud: advokaten MG

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätt, avd. 7, dom den 22 maj 2001 i mål T 5501-00

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att bevisbördan rörande s.k. takpris för arbetet på löpande räkning åvilar makarna R.

Högsta domstolen finner ej skäl att meddela prövningstillstånd beträffande målet i övrigt. Hovrättens dom står därmed fast.

MR och LR skall solidariskt ersätta JW för rättegångskostnad i Högsta domstolen med skäliga sextiotusen (60.000) kr, varav 55.000 kr avser ombudsarvode och 5.000 kr utlägg, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

MR och LR har yrkat att Högsta domstolen, med undanröjande av hovrättens dom, återförvisar målet till tingsrätten eller hovrätten för erforderlig handläggning, alternativt att Högsta domstolen ogillar käromålet. Makarna R har vidare yrkat att Högsta domstolen befriar dem från skyldigheten att ersätta JWs rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten samt förpliktar honom att ersätta deras rättegångskostnader i dessa domstolar.

JW har bestritt bifall till makarna Rs yrkanden.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd beträffande frågan, om bevisbördan rörande s.k. takpris för arbetet på löpande räkning åvilat makarna

R eller JW, samt förklarat frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt vilande.

Konsumentverket har yttrat sig.

DOMSKÄL

Parterna är ense om att de muntligen har träffat avtal om det reparationsarbete som JW utförde på makarna Rs villafastighet under sommaren och hösten 1998. Makarna R har gjort gällande att parterna har kommit överens om att ett takpris skulle gälla för entreprenaden, vilket höjdes allteftersom behov av ytterligare reparationer upptäcktes och slutligen uppgick till 365.000 kr. W har förnekat att en sådan överenskommelse träffats och gjort gällande att arbetet skulle utföras på löpande räkning utan takpris. Den fråga som Högsta domstolen nu har att ta ställning till är om makarna R skall bevisa att parterna ingått avtal om ett takpris eller om W skall bevisa att ett sådant avtal inte ingåtts.

I rättsfallet NJA 2001 s. 177, som avgjordes av Högsta domstolen i dess helhet, fann domstolen att övervägande skäl talade för att man skulle lämna den princip – nämligen att den part som påstår att något bestämt pris inte har avtalats har bevisbördan för sitt påstående – som slagits fast i det likaså av domstolen i dess helhet meddelade avgörandet NJA 1951 s. 1. Högsta domstolen uttalade sålunda i avgörandet år 2001 att, vid köp och arbetsbeting som direkt eller analogivis omfattades av 1990 års köplag, huvudregeln borde vara att den part som hävdar att avtal har träffats om priset eller om beräkningsgrunden för detta har bevisbördan för sitt påstående. Fallet gällde, till skillnad från 1951 års avgörande, en tvist mellan två näringsidkare och ger inte direkt svar på frågan vad som bör gälla i motsvarande situation mellan en näringsidkare och en konsument.

Den rättsgrundsats som bekräftades i 1951 års avgörande hade långt tidigare utsatts för kritik i den juridiska litteraturen, en kritik som fortsatte även efter det avgörandet. Kritiken grundades bl.a. på uppfattningen att det är lättare för en part att säkra bevisning rörande en omständighet som har inträffat, såsom att ett avtal om bestämt pris har slutits, än för den andra parten att säkra bevisning om att något inte har inträffat. Det har också framhållits att, även om det i fråga om vissa slags köp eller arbetsbeting är vanligare att bestämt pris avtalas än att prisfrågan lämnas öppen, det inte därmed är sagt att det är det av köparen eller beställaren hävdade priset som avtalats. Tillämpas principen i 1951 års avgörande måste emellertid en säljare eller entreprenör, som inte kan motbevisa ett påstående om att bestämt pris avtalats, nöja sig med det påstådda priset, åtminstone om påståendet inte är orimligt. Dessutom har framhållits att avtalsslutande underlättas, om den part som hävdar en avvikelse från lagens utfyllande bestämmelser får bevisbördan för att avtal om en sådan avvikelse har ingåtts.

I praxis efter år 1951 bör rättsfallen NJA 1975 s. 280 och 1989 s. 215 noteras. – 1975 års avgörande gällde, liksom 1951 års mål och det förevarande målet, en entreprenad beställd av en konsument som påstod att näringsidkaren åtagit sig att utföra arbetet för högst ett visst pris. Högsta domstolen fann i 1975 års avgörande det motiverat att lägga bevisbördan på entreprenören redan av det skälet att det kunde anses lämpligt och rimligt att det fick ankomma på honom att säkerställa bevisning i prisfrågan. Domstolen framhöll att det måste antas att denna placering av bevisbördan främjar bruket att upprätta avtalet i skriftlig form, vilket är ägnat att skapa klarhet om avtalets innehåll. I målet var det fråga om uppförande av ett monteringsfärdigt trähus, ett objekt som kan antas ha varit relativt enkelt att kostnadsberäkna. – Avgörandet år 1989 gällde bokföringstjänster utförda åt en konsument. Högsta domstolen uttalade att det vid uppdrag av detta slag ofta saknades möjligheter att i förväg bedöma hur omfattande och komplicerat arbetet skulle bli. Det hade också upplysts i målet att det endast i undantagsfall förekom

att ett fast pris avtalades för bokförings uppdrag. Bevisbördan för att ett fast pris avtalats lades på beställaren, som påstått detta.

Efter 1975 års avgörande har det införts ny lagstiftning för bl.a. köp och arbetsbeting till skydd för en köpare respektive beställare som är konsument. Medan denne tidigare kunde åläggas att betala det näringsidkaren begärde om det inte var oskäligt, när priset inte följde av avtalet, behöver konsumenten numera i ett sådant fall enligt 36 § första stycket konsumenttjänstlagen (1985:716) vid arbetsbeting endast betala vad som är skäligt med hänsyn till tjänstens art, omfattning och utförande, gängse pris eller prisberäkningssätt för motsvarande tjänster vid avtalstillfället samt omständigheterna i övrigt (se i fråga om köp 35 § konsumentköplagen, 1990:932). I förarbetena till konsumenttjänstlagen uttalades, synbarligen med instämmande i 1975 års avgörande, att bevisbördan i frågan huruvida ett avtal har träffats om priset eller ej ligger på näringsidkaren (prop. 1984/85:110 s. 302, NJA II 1985 s. 472 f.).

De skäl som enligt 2001 års avgörande ansågs tala till förmån för att bevisbördan för ett avtal om pris som avviker från lagens utfyllande bestämmelser borde läggas på den som framför påståendet om ett sådant avtal gör sig gällande vare sig avtalet är slutet mellan två näringsidkare, mellan två konsumenter eller mellan en näringsidkare och en konsument. Dessa skäl har större tyngd än det som lades till grund för avgörandet år 1975. Med hänsyn härtill, och utan hinder av uttalandet i motiven till konsumenttjänstlagen, bör en konsument som anser sig ha avtalat ett lägre pris än vad som följer av lagens utfyllande bestämmelser få bära bördan att säkra bevisning om avtalet och dess innebörd, om det inte på grund av lag (jfr numera 51 § konsumenttjänstlagen) eller särskilda förhållanden finns anledning att göra undantag från denna huvudregel. Någon sådan anledning föreligger inte i detta mål.

Bevisbördan för påståendet att ett takpris har avtalats för arbetet på löpande räkning skall således, som hovrätten funnit, ligga på makarna R. Det saknas skäl att vid denna utgång bevilja prövningstillstånd i målet i övrigt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Svensson, Munck, Lennander, Thorsson (referent), Victor, Blomstrand, Pripp, Håstad, Lundius, Dahllöf, Lindeblad, Nyström, Calissendorff, Virdesten och Widebeck
Föredragande revisionssekreterare: Thornefors